

Idioter, som på samma gång lida af fallandesot, kunna vinna inträde i *Margaretahemmet*, där de som äro bildbara erhålla undervisning, de andra asylvård.

För barn, som äro »efterblifna» i skolan, på grund af oförmåga att tillägna sig undervisningen på samma sätt som normala barn, har inrättats »hjälpklasser», d. v. s. särskild undervisning afpassad för dem. Genom *Hjälpklassernas Skyddsförening* beredas de vistelse på landet under ferierna och efter slutad skolgång tillfälle till yrkesutbildning. För detta ändamål har inrättats en arbetskoloni i af staden upplåten lägenhet vid Lillsjönäs i Bromma socken.

I *Skolan för lytta och vanföra* erhålla de, som hafva obrukbara lemmar, mekaniska hjälpmedel för att underlätta inlärandet af någon nyttig sysselsättning eller ett handverk, hvari de få undervisning, så att de kunna bidraga till sin försörjning. I allmänhet inkomma eleverna ej dit som riktiga barn utan först efter confirmationen.

Hvad som för *ungdom* är af den allra största betydelse är att erhålla utbildning för något yrke, hvarigenom den unga gossen eller flickan kan bereda sig en tryggad utkomst. Egendomligt nog har hittills denna sak, hur viktig den än är, i jämförelsevis ringa grad behjärtats af dem, som offra tid och pengar för att göra lifvet lättare att lefva för de medellösa eller mindre bemedlade. Ej heller kommunen har där vidtagit några kraftiga åtgärder. Redan för flera år sedan tillsattes visserligen af stadsfullmäktige en kommitté för att utreda frågan om upprättande af yrkesskolor för såväl gossar som flickor, och kommitténs berättelse och förslag framlades för stadsfullmäktige, men ännu har detta ej ledt till något resultat. Nu synes man dock kunna hysa godt hopp, att snarligen någon åtgärd vidtages för att få dylika skolor till stånd. Ingen som intresserar sig för den kroppsarbetande ungdomen har väl kunnat undgå att märka behovet af yrkesutbildning och att längta efter att möjlighet funnes att erhålla sådan.

Hushållsskolor för flickor äro egentligen de enda, som hittills funnits att tillgå, men antalet platser i dem är otillräckligt. Den undervisning som meddelas i *Skolköken* är af den största betydelse för hemmen, men de kunna ej betraktas som yrkesskolor och äro ej heller afsedda att vara sådana. Lika litet kan *Barnavårdsskolan* med sin kurs på två månader anses som dylik.

De på sista åren inrättade *Husmodersskolorna med barnavård* för flickor som slutat skolan kunna däremot nästan räknas tillhöra yrkesskolornas grupp och föreningen *Barnavård* utbildar verkliga barnsköterskor.

Frimurarebarnhuset vid Kristineberg har alltmera lagt an på att gifva barnhusets gossar verklig yrkeskunskap i något, hvarmed de sedan kunna försörja sig. — Några smärre yrkesskolor för gossar i skrädderi och bokhandverk hafva äfven upprättats, och en mekanisk yrkesskola i liten skala är under förberedelse, men det förslår föga.

De sedan ett par år förberedda *Sunnerdahlska hemskolorna* på landet, som öppnats i februari 1911, äro afsedda att blifva verkliga yrkesskolor

inom några fack, på samma gång som man vill försöka att fånga de ungas intresse för jordens brukande och husdjurskötsel och således tillföra moder-
naringen någon ersättning för alla de krafter, som invandringen till städerna
och utvandringen till Amerika beröfvat den. Att utbilda kvinnliga lärarekrafter
för ett arbete i denna riktning afser Fredrika-Bremer-Förbundets *Landt-
hushållningsskola för kvinnor* vid Rimforsa, och denna skola har därför
här omnämmts, på det att de, som hafva håg och fallenhet för att upptaga
en sådan gärning, må veta hvar de kunna få undervisning; skolan är fotad
på sunda ekonomiska principer samt åtnjuter statsunderstöd. Den är den
första i sitt slag, men landthushållningsskolor för män hafva länge funnits
i olika delar af vårt land.

Det ofvan omnämnda är hvad som finnes i praktisk riktning, med und-
dantag af hvad *Tekniska skolan* afser att ge dem, som redan äro anställda
i yrkena. För teoretisk och intellektuell utbildning bjuda dels nämnda skola,
dels *Borgarskolan* och andra, tillfällen (se grupp X a), men den systemati-
ska föreningen af teori och praktik är det som saknas, och denna brist har
vållat mycket elände. En ung flicka t. ex., som genom sin bristande yrkes-
utbildning endast får en klen afönad plats, kommer därigenom i frestelse
att söka sig biförtjänst på ovärdigt sätt; för liten inkomst synes nämligen,
efter hvad en utredning ger vid handen, oftast vara anledningen till att
de unga kvinnorna glida in i prostitutionen, om ock nöjeslystnad och få-
fånga spela en rätt stor roll. Inkomsten skulle visserligen möjligen räcka
till det *allra* nödvändigaste, om anspråken äro mycket små, men ej till
något däröfver, och då blir frestelsen de unga för stark.

Att skydda dem för att råka i sådan förnedring eller rädda dem där-
ur, därpå är en ganska vidsträckt *skydds- och räddningsverksamhet* in-
riktad; äfven frigifna, som hafva svårt att komma till rätta i lifvet, äro
föremål för denna verksamhet.

Där en ung människa kommit på villospår, vill det till kraftiga tag i
rätta ögonblicket för att hindra ett nedglidande i elände. Har man ej
lyckats hejda farten i början, får man arbeta med den olyckliga så länge,
tills ungdomens tid för många är förbi; anstaltens egenskap af räddnings-
företag för de unga går därför ej sällan öfver i att blifva en tillflyktsort
för de äldre.

Äfven i andra förhållanden äro gränserna mellan verksamheten för
unga och för äldre utplånade. Detta är händelsen med t. ex. *konvalescent-
vården*. De föreningar och hem, som tillgodose den, göra ingen skillnad
på 16-åringar eller 50-åringar. *Sjukvård i fattiga hem* är till för alla
medlemmarna i en familj likaväl som för den ensamma. Dessa föreningar,
som finnas i de flesta af hufvudstadens församlingar, utöfva en välsignelserik
verksamhet, som knappast till fullo uppskattas. Ehuru kommunala sjukvårds-
anstalter finnas ordnade för nästan alla olika slag af sjukdom, så inträffar
det ej sällan, antingen att sjukdomen ej nödvändigt kräfver sjukhusvård,
eller att patienten omöjligt kan lämna sitt hem, eller ock att plats ej för till-
fället finnes disponibel på vederbörligt sjukhus. I hvilketdera fallet som
helst är den sjuke då hänvisad till sina egna resurser och omgifningens
förmåga att vårda honom. Såväl det ena som det andra lämnar ofta åt-

skilligt öfrigt att önska. Föreningens sjuksköterska kommer då och sköter om den sjuka, så ofta det är behöfligt, samt ordnar med lämplig sjukmat och nödig attiralj för vården. En sådan sjukdomstid kan genom en förständig och välvillig samt själfuppoffrande sköterskas påverkan blifva en vändpunkt i en familjs hela lefnadssätt och till gagn för långa tider. Hon kan med ord och gärning inpräglade betydelsen af frisk luft och renlighet i hem, där man tydligen aldrig haft begrepp därom, och det på ett sätt som verkligen gör läran fattbar och förmånerna af sådant påtagliga. Hon kan med den myndighet, som hennes ställning ger henne, påyrka åtgärder rörande hem och barn, som ingen vän af familjen skulle kunna få vidtagna annat än efter lång tid, och hon kan själf genomföra åtskilligt som, om någon annan försökte åstadkomma det, skulle stöta på ett segt motstånd, om ej rent af en bestämd vägran. Mycket onödigt lidande och långvariga svårigheter ha och genom dessa sjukvårdsföreningars verksamhet förekommit, och för mången kroniskt sjuk har lidandets sista tid lättats.

Nationalföreningen mot tuberkulos för på olika sätt, främst genom upplysning, en framgångsrik kamp mot denna förhärjande sjukdom.

För obotligt sjuka, i allehanda sjukdomar, finnes *Stockholms Sjukhem*, som har en filial ute vid Skuru. Genom donationer äro en del friplatser beredda; annars erlagges större eller mindre årlig afgift för vistelse där.

Den som lider af fallandesjuka har en synnerligen svår och olycklig tillvaro. Mellan anfallen kan han vara fullt arbetsförmå, men ingen, som har reda på hans sjukdom, vågar taga honom till någon befattning, ty stora olyckor kunna hända, om han blir utsatt för ett anfall, och alla äro rädda för åsynen af ett sådant. Vanlig sjukhusvård lämpar sig ej för den sjukdomen, annat än under en kortare, särskildt svår tid, då anfallen komma oupphörligt. Det var därför med tacksam glädje man hälsade upprättandet af *Diakonanstalten Epileptikerhem*. Där sysselsättas de sjuka med för dem lämpligt arbete, och den som är van att behandla dem märker, när ett anfall är i antågande och vidtager då nödiga åtgärder; under sådana förhållanden förbättras också snart den sjuke i väsentlig grad och blir mer och mer arbetsduglig, men ute i det allmänna lifvet duger han ej.

Alkoholisthem, likaledes af högsta behovet påkalladt, är också inrättadt vid *Diakonanstalten*. Ett par sådana, betydligt dyrare, funnos förut. Då en man, som mången gång händer, längtar att blifva fri från sitt spritbegär och ännu ej fått sin kropp förstörd af alkoholen, kan han, om han verkligen vill, få hjälp på anstalten att strida mot och öfvervinna sin fruktansvärde tyrann. Men han mottages ej, om han ej frivilligt går in samt förbinder sig att stanna ett år, ty på kortare tid kan en verklig kur knapast genomföras, så att verkan blir bestående.

Till lättande af lifvet för *blinda* och *döfstumma* finnas en del institutioner.

För vuxna människor, som äro friska och sunda, borde egentligen ingen hjälp vara behöflig, men om de råka ut för arbetslöshet, så är hälsan, ekonomiskt sedt, ej af så stort värde. Att skaffa arbete, där sådant saknas

eller är otillräckligt för att kunna gifva dagligt bröd, därpå hafva åtskilliga föreningar inriktat sin verksamhet. Det är dock främst kvinnor man därvid tänkt på; *Arbetsföreningarna* i de olika församlingarna, *F. V. O. slöjdfafdelning* m. fl. lämna sömnad och stickning. I *Frälsningsarméns vedgård* och *arbetshem* beredes emellertid arbete åt män.

Med arbetslöshet följer ofta husvillhet, och åtskilliga *nattasylor* och *härbärgen* lämna tak öfver hufvudet mot en billig afgift.

Billiga och bra bostäder är något, som af de flesta erkännes vara i högsta måtto af behovet påkalladt. Enskildas bemödanden hafva äfven gått i riktningen af att åstadkomma sådana. *Arbetarehemmen*, *Govenii minnes* bostadshus, *1878 års stiftelse*, *Hem för själf försörjande kvinnor*, *Arbeterske-hemmen* och lyckligtvis många flera andra hafva blifvit för ändamålet byggda eller ordnade. Äfven ytterst billiga bostadshus hafva af enskilda föreningar uppförts; åtskilliga af dem kunna ej nämnas bra, men de äro i alla fall lifligt eftersökta.

För åldringar, som ej längre kunna försörja sig, men hvilka antingen hafva en liten sparad slant, eller för hvilka fränder och vänner kunna och vilja betala något, finnes en del hem mot större eller mindre årlig afgift. Kommunens ålderdomshem äro i många fall fullt lika bra och trefligt ordnade, men många gamla, som varit vana att sträfvä sig fram, finna en glädje i att ej behöfva »ligga kommunen till last» utan få hamna på en privat anstalt. Af dessa hem har såväl *Danviken* som *Drottninghuset* gamla anor, från 15- och 1600-talet; *Borgerskapets änkhushus* och dess *Gubbbhus*, *Timmermansordens hospital* och *Soopska fattighuset* för gamla tjänarinnor från adliga hem representera 1700-talet; öfriga hem för åldringar förskrifva sig från 1800-talets senare del och äro afsedda för olika kategorier af gamla kvinnor.

Pensions- och understödsfonder finnas till ett stort antal. Många af dessa äro stiftade för länge sedan, och dels de mindre fordringar på lifvet, som då förefunnos, dels penningvärdets fall under tidens lopp gör, att åtskilliga af dessa pensioner och ännu mer de tillfälliga understödsbeloppen äro försvinnande små efter vår tids uppfattning. Såsom redan framhållits, är dock de gamlas förmåga att taga sig fram med litet förundransvärd, och äfven en liten pension på t. ex. 40 kr. om året ger trygghet och stöd åt en gammal kvinnas sträfvanden. För dem som äro änkor eller döttrar efter borgare i hufvudstaden finnas dock rätt ordentliga pensioner, men vid ansökningen måste då borgarebrevet eller en afskrift därpå bifogas. Har den gamla ej borgarebrevet i sin ägo men är viss om sakförhållandet — d. v. s. att maken eller fadern verkligen var borgare i Stockholm — kan man erhålla intyg från rådsturätten, att den namngifne här erhållit burskap. Har en borgaredotter ingått gifte, har hon därmed förlorat rätten att söka någon af borgerskapets pensioner med åberopande af faderns egenskap af borgare; lika litet kan en borgareänka, som trädt i nytt äktenskap, på grund af sin förste makes borgarebref göra anspråk på pension från någon af borgerskapets fonder.

Åtgärder till förekommande af nød.

Organisation af hjälpareskarorna.

»United an army, divided a mob.»

Det är betydande summor, som årligen i Stockholm utgå till stöd och hjälp åt behöfvande.

Den kommunala fattigvårdens utgifter belöpte sig år 1909 — det sista afslutade räkenskapsåret — till nära tre och en half million kronor. Räk- nar man därtill den sjukvård som kommunen genom Hälsovårdsnämnden på olika sätt bereder medellösa sjuka utom sjukhusen, så blir den fjärde mil- lionen fylld. Därtill kommer den *direkta* kostnaden för sjuka vårdade gratis inom sjukhus och den uppgår till närmare två millioner kronor; häri in- räknas *icke* kostnaderna för Försörjningsinrättningens sjukhus, ty de äro upptagna i fattigvårdsnämndens räkenskåper. Sammanlagdt kostar således obemedlades hjälp och vård kommunen årligen sex millioner kronor. Det är en väldig summa, då hela invånareantalet är 340,000 människor. De af fattig- vården understöddas antal utgör 8.31 % af befolkningen. Af tillgängliga upp- gifter framgår icke exakt antalet af dem som åtnjuta sjukvård, men det synes vara minst dubbelt så stort eller kanske närmare 20 % af befolkningen.

Detta är sorgliga siffror, då man betänker, att till det kommunala kom- mer hela det frivilliga understödsarbetet. I Stockholm finnas, enligt de upp- gifter som för föreliggande handbok kunnat införskaffas, ej mindre än 1,155 olika anstalter, föreningar, sällskap och fonder. Sammanlagda kapitalet har för 1,027 af dessa angifvits med kr. 75,248,667 : 55, hvarför kapitaltill- gången för samtliga torde vid 1909 års utgång kunna uppskattas till minst 76 millioner kronor, hvarå räntan utgår dels i form af pensioner, dels som understöd på annat sätt. Räkna man en medelränta på 4 %, finnas så- ledes 3 millioner kronor årligen att disponera. Härtill komma förenings- medlemmars årsavgifter och tillfälliga gåfvor till de olika verksamhets- grenarna till betydande belopp samt de understöd, som af enskilda personer direkt lämnas behöfvande, hvilken summa ej kan ens tillnärmelsevis beräknas.

Alltså tillsammans med kommunens åtgärder åtskilligt öfver nio millioner kr. om året för att afhjälpa, mildra eller förekomma nød. Det synes, som om man med en så stor årlig summa skulle kunna åstadkomma betydande förbättringar i de ekonomiskt svagas ställning.

Otvifvelaktigt blir mycken enskild nød därmed lindrad, men på det hela taget synes nöden knappt bli minskad eller ännu mindre afhjälpt, ty

den summa, som erfordras för att hålla allt på ungefär samma fot som förut, ökas årligen.

Hvad kan då vara orsaken till, att ej större resultat nås genom de pekuniära uppoffringar och ansträngningar som göras? Man torde ej miss-taga sig allt för mycket, om man söker en väsentligt bidragande orsak till det sorgliga sakförhållandet däri, att så ringa samverkan mellan de olika hjälpkrafterna förefinnes.

Tillståndet skulle kunna åskådliggöras genom en bild.

En pojke har försökt att krypa ut genom en glugg men fastnat. Åt-skilliga människor åse detta och störta ifrigt fram både utifrån och inifrån för att hjälpa honom loss. De utanför stående draga allt hvad de orka i armarna för att få honom ut, under det att de innevarande fattat ett säkert tag i benen för att få honom loss inåt; den stackaren far mycket illa, och likväl blir han fastsittande.

Just så tillgår det ej sällan vid hjälparbetet, därför att hvar och en sträfvar efter bästa förmåga, att gifva undsättning på det sätt han anser lämpligast, utan att bry sig om hvad andra försöka eller ens tänka på att andra hjälpare kunna finnas.

Då på 1880-talet ett vaknande socialt intresse här hemma kommo många att allvarligt tänka öfver företeelserna på detta område, blef det för åtskilliga klart, att det för individerna sorgliga och för samhället kraftför-slösende i ett sådant tillvägagångssätt ovillkorligen måste på något sätt ut-bytas mot mera rationella metoder.

Ett studerande i England af där företagna åtgärder till motverkande af dylika missförhållanden ledde till bildandet af Föreningen för Vålgörenhetens Ordnande (F. V. O.). Se grupp I a. Denna förenings centralbyrå borde gö-ras till ett »clearing-house», som uttrycket lydde, för allt hjälparbete i Stock-holm. Byrån borde vara alla hjälparens hjälpare och alla hjälpbehöfvandes rådgifvare. Förmedla understöd, där sådant vore behöfligt och syntes blifva gagnande, och genom kännedom om alla välgörande institutioner veta, hur och hvar hjälp i de särskilda fallen lämpligen kunde sökas, samt för den som önskade lämna bistånd åt en nödställd utreda, hur en lyftande häf-stång borde anbringas, för att få ett kullstjälpt åkdon rätt igen, eller hvar ett stöd vore af nöden, för att ett lutande hus ej skulle ramla.

I den förelagda uppgiften ingick äfven att närmare studera olika me-toder för hjälparbetet och taga vara på all lärdom, som därigenom kunde fås, samt söka få fram en viss enhet i allmänhetens uppfattning om sådant arbete samt vidtaga och främja åtgärder, som synas ägnade att förekomma eller begränsa fattigdom. Framför allt skulle centralbyrån verka samman-hållande mellan å ena sidan den kommunala fattigvården och å den andra sidan vålgörenhetsföretag af alla slag och enskilda välgörande personer.

Såsom det här uttryckts, har det sista till en viss grad lyckats, d. v. s. den enskilda, frivilliga verksamheten har i betydande grad kommit i kon-takt med den kommunala, men samverkan mellan de enskilda företagen inbördes är ännu långt ifrån hvad man skulle önska. I enskilda fall har centralbyrån visserligen lyckats få till stånd ett enande af enskilda förenings- och personers bemödanden att hjälpa, men såsom regel går ännu hvar och

en sin väg, obekymrad om andra. Enstaka exempel har kunnat påvisas, som klarligen ådagalagt, hvilken skada därmed vållats, och otvetydigt visat, att allas bemödanden därigenom neutraliserats, så att i själfva verket ingens åtgärd blifvit af bestående nytta, men många vederbörande ha ej dragit den lärdom däraf, att tillvägagångssättet blifvit ett annat, ehuru många sörja öfver resultatlösheten af sina ansträngningar.

Det är klart, att då försök först börja göras att rycka någon från en tankegång, som han själf och hans förfäder under långa tider följt, det skall kännas öfverraskande och obehagligt och mötas med ett inre motstånd. Det är dock tillika klart, att en samvetsgrann människa, då den första förgelsen gått öfver, ej lär vilja underlåta att närmare granska de nya tankarna och, om de tåla vid granskningen, godtaga det sanna i dem och ej sluta till ögonen för dem, därför att de äro nya, och fortsätta att vandra sin gamla väg.

F. V. O. har vid sitt organisationsarbete erfarit allt detta.

Under föreningens första tid funno många det fasligt onödigt med alla »polisundersökningar», som det hette, och man talade med ovilja om föreningens stränga »principer», som alltid skulle göra sig gällande. De torde väl dock nu vara ett fåtal, som anse en utredning om en hjälpsökandes förhållanden obehöflig, om man ock stundom har en något skef uppfattning om hvad som är af vikt att taga reda på vid en dylik utredning, och åtskilliga af »princip-hatarna hafva blifvit intresserade medlemmar i F. V. O. samt goda vänner och kraftiga hjälpare i arbetet. De lärde sig nämligen så småningom inse, att den enda ledande princip man fasthöll var, att man måste söka, genom noggrant studium af en hjälpsökandes ställning, efter bästa förmåga bilda sig en föreställning om hvad som i längden skulle vara för honom mest gagneligt. De åtgärder som syntes, så vidt man kunde bedöma det, leda till hans nytta, skulle vidtagas, oberoende af det klander från andra, hvilka ej kände hela sammanhanget, som till följd däraf skulle kunna drabba de beslutande kommittéerna. Den möda och de svårigheter de därigenom pålade sig finge ej räknas som hinder.

Det svåraste af allt för F. V. O:s kommittéer var — och det är så ännu i dag, ehuru sådant numera ej så ofta förekommer —, då på en ansökan om understöd af någon, som man klarligen inser ej kan och bör ekonomiskt understödjas — ty det skulle otvifvelaktigt skada honom —, men hvilkens belägenhet icke desto mindre påkallar medlidande, måste som beslut skrivas: ingen åtgärd. Gifva honom något har man, för hans egen skull, ej rätt till, och förskaffa honom den vård han behöfver kan man ej, emedan ingen finnes som hinner med eller förstår att utföra ett sådant värf. Det är annars tydligt, att en klok och god medmänniska, mäktig af själfbehärskning, skulle kunna genom personlig ledning och påverkan under längre tid uträtta mycket.

Långt efter det en sådan »handling» vid ett kommittésammanträde är lagd åt sidan som afgjord, följa tankar och hjärta den, och man vändas under förnimmelsen af, att här har man icke kunnat göra barmhärtighet så som det borde ske. I samma mån som många taga hjälparbetet på riktigt allvar och utbilda sig för ett sådant, skall väl denna brist kunna

komma att fyllas, ty att det är en brist, det kan ingen se och känna bättre än de arbetande i F. V. O.

Det är nog hufvudsakligen dylika »fall» som vållat, att allmänhetens sympati ännu ej i obegränsad grad strömmar föreningen till mötes.

De finnas väl som ännu i dag tycka, att allt bråk med ordnande af välgörenheten kan vara onödigt; men de blifva allt färre. Den uppfattningen, att en fattig kan man väl hjälpa utan att veta något annat än att han är fattig, beror där den ännu finnes därpå, att man ej fått syn på hvarken huru individens bästa verkligt främjas ej heller ser på frågan från samhällssynpunkt, hvilket dock måste ske för allas bästa. Lyckligtvis sammanfalla oftast båda synpunkterna, om man ser mer än till ytan.

Det engelska uttryck, hvilket står som motto på detta kapitel, är förvisso sant. Hjälpareskarorna kunna, om de erhålla en kraftig organisation, blifva en väldig här, som förtröstansfullt kan rycka an till strid mot nöden, med hopp att en gång kunna öfvervinna den och drifva den ur landet. Men förblifva de oordnade hopar, åstadkomma de endast oro och förvirring.

Med den i Tredje afdelningen af denna handbok lämnade förteckningen öfver så många af dessa trupper, som kunnat spanas upp, är en kraftig ansats gjord till en förbättrad verklig organisation. Hvar och en, som arbetar på området, kan nu själf se, huru många som jämte honom deltaga i denna verksamhet, kanske inom alldeles samma lilla område, som det han för sig utstakat. Om mängas tillvaro har han förut ingen kännedom haft, eller har åtminstone icke bestämdt vetat något.

Då man, genom att på ett ställe ha en fullständig förteckning öfver alla välgörenhetsföretag, får en öfverblick öfver allt som finnes på detta område men saknar något, som man genom sin verksamhet varit i tillfälle att märka skulle vara behöfligt, så får man en vink om hvad man bör söka framkalla af nya åtgärder. Det kan ock hända, att man åstundat att något nytt företag skulle sättas i gång, men nu finner att redan dylika äro startade, fastän man ej haft reda därpå. Säkerligen skall det äfven inträffa, ifall man opartiskt och noga studerar materialet, att man finner att sådant, som man själf deltagit i att kalla till lif, ej allenast är obehöfligt, enär likartad institution redan finnes, utan kan verka skadligt, ty mer än en af sådan art kan locka dem, som äro färdiga att gå till hvarje nytt hjälpställe, att söka utnyttja den nya möjligheten att få något. Man frestar således till tiggeri och sätter de sämsta elementen i rörelse.

Till organisation af välgörenhetsarbetet hör äfven att medverka till undvikande af sådant arbete, som ej är behöfligt.

En naturlig följd af den sålunda erhållna öfverblicken blir sannolikt ock, dels en tyst undran, om någon af de besläktade föreningarna känner till en viss skyddsling, på hvilkens hjälpande man nedlagt mycket arbete, ehuru hittills utan synbart resultat, dels en likaledes tyst förhoppning, att möjligen få hjälp i ett sträfvande för någon, hvilket sträfvande man känner sig ej längre ensam mäkta fullfölja.

Att en ensam människa vanligen ej rår med att allena utföra ett tungt hjälparbete, det har man redan för länge sedan erkänt genom att sluta sig

till en förening med samma intresse och syftemål. Att dessa föreningar sinsemellan äfven behöfva sammansluta sig för det helas gagn, det hafva emellertid en del fattigvårdsintresserade ännu ej kommit att rätt tänka på eller åtminstone ej att riktigt klart inse. Tiden synes dock nu hålla på att bli mogen äfven för sådant.

F. V. O. har visserligen alltsedan sin tillblifvelse sträfvat att åstadkomma ett dylikt samarbete, och med sina tusentals personalhandlingar, sina uppgifter från understödsfonder och föreningar af olika slag, har centralbyrån kunnat lämna värderika upplysningar för den, som särskildt intresserat sig för en bestämd person, samt gifva råd angående åtgärder som skulle kunna vidtagas. Nu börjas emellertid en anordning för att sätta byrån i stånd, att i hvarje gifvet ögonblick kunna sammanhålla alla de försök att hjälpa, som *just då* företagas för den enes eller andres vidkommande, och att kunna därom meddela anslutna föreningar.

Det kommer dock att bero på föreningarna själfva, om tillfyllestgörande svar skola kunna lämnas af registerbyrån, så att denna kan blifva till hjälp på ett kraftigare sätt än hvad hittills varit möjligt.

Ju flera föreningar som ansluta sig och lämna uppgifter, om hvilka skyddslingar de hafva under sin vård och hvilken hjälp dessa erhållit, desto mera öfverskådlighet vinnes.

De upplysningar, som af anslutna föreningar erhållas rörande understöd till en person, skola ofördröjligen men konfidentiellt meddelas till den eller de andra föreningar, som anmält sig känna och hjälpa honom.

Måhända skall mången till sin häpnad erfara, att hans skyddsling har icke allenast många andra hjälpare utan kanske äfven understöd från den kommunala fattigvården, ehuru han ej någonsin hört ett ord därom. Byrån skall nämligen kunna meddela uppgifter äfven från fattigvården.

Det kan vara en obehaglig öfverraskning, om man på sådant sätt finner, att en person, om hvilken man hyst de allra bästa tankar, och hvilken upprepade gånger sagt att ingen annan hjälpt, kanske under årtal erhållit understöd från flera olika håll. Det är ju dock för hans egen skull högst viktigt, att ett sådant bedrägeri, som man väl måste kalla det, ej längre oanmärkt får fortgå. Minst lika viktigt är det, att hvarken pengar eller arbete ödslas bort, utan allt blir en kraft till upphjälpande. Om intet användes utan omsorg och sakkunskap, skulle man säkerligen få åtskilligt öfver, hvarmed man kunde vidtaga åtgärder ägnade att förekomma nöd för framtiden, för den enskilda människan och för hela grupper af människor.

Den nya, länge påtänkta form för ömsesidiga meddelanden, som nu skall tillämpas, infördes för flera år sedan med framgång i Dresden, som då var en stad af ung. den storlek som Stockholm nu, och registerbyrån där har med hvarje år som gått blifvit allt flitigare använd och uppskattad. Äfven på många andra håll ha dylika verkat med stor framgång.

Förslaget att i Stockholm ordna en registerbyrå efter utländskt mönster väcktes vid F. V. O. årsmöte 1908. Föreningen vände sig till Fattigvårdsnämnden med hemställan om gemensam öfverläggning rörande denna sak, och en kommitté med representanter från båda hållen utsågs att närmare

planlägga det hela. Det sålunda utarbetade förslaget har nu på båda håll godkänts, och ett understöd från staden för upprättande och underhåll af »Registerbyrån för understöd och pensioner» har genom Fattigvårdsnämnden lämnats till F. V. O. Den förteckning eller s. k. »liggare» å pensionsinnehafvare, som sedan många år förts i Fattigvårdsnämndens expedition, och hvarur olika fonder fordra utdrag för att vidfogas ansökningar om pension från någon af dem, har nu öfverlåtits åt »registerbyrån», som hädanefter lämnar de erforderliga utdragen därur. Denna »liggare» jämte uppgift på fattigvårdens understödstagare samt F. V. O. redan befintliga 18,000 personalhandlingar utgöra grundstomme för registerbyrån. Att en stomme af så stor omfattning är af betydande värde för dem, som önska erhålla upplysningar om de understöd en sökande har, är tydligt. Det skall säkerligen ock snart visa sig, att många förstå vikten af att kunna omedelbart erhålla tillförlitliga uppgifter därom, innan de själfva gripa sig an med att också lämna hjälp. Genom att stå i samband med registerbyrån gagnar man på samma gång sig själf och andra.

Önskas utredning om en hjälpsökandes hela ställning utför centralbyrån fortfarande som hittills en sådan och afger rapport därom samt ger råd och anvisningar, men registerbyrån lämnar endast upplysning om, hvilka understöd som redan beviljats den sökande och af hvilka föreningar han veterligen är känd. Förfrågan kan ske muntligen, pr telefon eller skriftligen, på blanketter, som af registerbyrån tillhandahållas dem, som önska erhålla sådana.

Inom en ej allt för lång tid skall troligen en och hvar, som är verksam på välgörehetens fält med undran fråga sig själf hur man bar sig åt, innan man tillgodogjorde sig den hjälp och det stöd i arbetet, som kan fås genom Föreningen för Välgörehetens Ordnande och den registerbyrå, som är ordnad på dess centralbyrå.

Då men ej förr har man kommit till en verklig organisation af hjälpkrafterna, och både de enskilda individerna och samhället skola fara väl däraf.

En förebyggande verksamhet skall då med kraft kunna upptagas, enär genom sammanhållning tillgängliga medel komma att räcka till annat och mera än att afhjälpa eller lindra nöd.

Önskemål.

*Ej för människorna — men genom dem.
Rättvisa — ej blott barmhärtighet.*

Öfversikt och sammanfattning.

»Det finnes ingen af tidens stora frågor med hvilken ej fattigvårdsfrågan på det närmaste sammanhänger», säger E. G. Geijer i sin djuptänkta afhandling om fattigvården, som utkom 1839, och allt fortfarande är i sina hufvudsynpunkter fullt aktuell eller delvis ännu före den nutida utvecklingen, ehuru åtskilliga faktorer efter hans tid tillkommit.

Sanningen af detta påstående erkänner en hvar, som med sin tanke intränger i fattigdomens problem och letar sig fram till orsak efter orsak huru den uppstått. Tanken skall snart vara inne på områden, som ej alls beröra hvarken fattigvård eller välgörenhet och finna, att den sociala verksamhet som pågår på sådana områden, skenbart alldeles främmande för fattigvårdsfrågan, äro af större betydelse för fattigdomens öfvervinnande — hvilket är målet — än någon direkt verksamhet därför.

I det föregående har framhållits huru genom enig samverkan af alla, som deltaga i hjälparbetet, man kan lyckas att åstadkomma en varaktig förbättring af en nödställds belägenhet. Men om man ock på det sättet kanske kan lyfta den ena eller andra individen ur en iråkad svårighet, komma nya fall af likartad eller annan nöd ständigt att ånyo dyka upp. De åtgärder som behöfvas, för att motarbeta och öfvervinna nöden såsom sådan, ej blott dess värde i de olika fallen, de måste vara af en genomgripande natur och framför allt syfta till att förekomma att nöd uppstår.

Främst gäller det att rikta sin uppmärksamhet på barnen.

Fattigvårdsinspektören för Finland, G. A. Helsingius, säger¹ härom: »Villkoren för ett folks välfärd äro beroende af folkets uppfostran, dess undervisning i kunskap och vetande, dess utbildning i sedlighet, nykterhet och sparsamhet samt dess öfvande i praktisk duglighet, arbetsskicklighet och ekonomiskt förvärf. Likväl har man i olika länder under långa tider

¹ Några uppsatser i folkuppfostran, förebyggande fattigvård och barnavård. Helsingfors 1910.

underskattat folkuppfostrens betydelse och gifvit densamma en skef, ensidig riktning. Stundom har man inskränkt all undervisning till trosläranas enkla begrepp; stundom har man sträfvat efter mångsidiga kunskaper, men förbisett karaktärens sunda utveckling; och alltför ofta har man förglömt folkets utbildning till ekonomisk duglighet och redbart själfvärf.

Hvarje försummelse eller brist i ungdomens utbildning har emellertid ganska snart hämnat sig i lifvet. Om man förbisett de ungas uppfostran i gudsfruktan och goda seder, ha sedefördärf, lättja och last vunnit insteg; om man uraktlåtitt deras öfning i arbete, har arbetsmotvilja och oförmåga till själfvärf blifvit allt allmänare, och häraf har åter det ekonomiska tillståndet märkbart påverkats.

De fattigare samhällsklasserna hafva i detta afseende visat sig vara mest känsliga, och för dem är en försummelse mest ödesdiger. Ansvarslöshet och en slapp moral urartar nämligen här lätt till formlig förvildning, medan åter en minskning af de materiella redan annars knappa tillgångarna ofta är likställd med fattigdom, elände och nöd. En försummelse åstadkommer därför en afsevärd ökning af samhällets olycksbarn, som lefva på det allmännas bekostnad.

Då det gäller att hjälpa nödlidande och förbättra de fattigas ställning har våra dagars erfarenhet därför lärt att söka aflägsna de missförhållanden, som förorsaka fattigdomen, eller med andra ord, att förbättra folkets uppfostran.»

Innan den direkta uppfostran af ett barn börjar kan dock mycket hända, som gör skada åt dess hela framtid, om det ens får någon.

Huru många små späda människoplantar, som ovärdsamt sättas ut i världen, frysa ej bort eller brytas, emedan de ej få den vård de kräfvat för att frodas? Ehuru dödsprocenten bland spädbarnen är i vårt land mindre än i de flesta andra länder, är den dock alltför stor. Af 1,000 inom äktenskap födda barn dö i medeltal inom första lefnadsåret 83, af ogifta mödrars barn dö af lika många under samma tid 146. Detta är en skillnad som väcker till eftertanke och som hänvisar på hvad som nog till ej ringa del är orsaken till dödligheten bland spädbarn. Barnen beröfvas den naturliga näringen, modersmjölken, i ett större antal fall då modren saknar eget hem, än då hon är gift. Då moder och barn skiljas åt under barnets första lefnads-månader, lida båda stor skada. Hvad är då anledningen därtill och hur skall detta på ett effektivt sätt kunna förekommas?

Onaturliga mödrar, hvilka helst se sig fortast möjligt befriade från sina barn, finnas nog, men hufvudsakliga anledningen att modren skiljer barnet ifrån sig är dock säkerligen af ekonomisk art: mödrarna hafva intet till underhåll för sig och barn.

Det har redan anförts hurusom lagen — för att skydda moder och barn — förbjuder kvinnas arbete inom industrien under fyra veckor efter barnsörden men utan att anvisa henne något att lefva af under denna tid. Skyddslag i detta afseende utan moderskapsförsäkring synes nästan vara ett hå. Äfven där denna lag ej äger tillämpning, ligger det i sakens natur att en nyblifven moder ej gärna kan förmå att amma och vårda barnet så som det fördras och samtidigt genom arbete förtjäna till deras gemensamma

underhåll. Det har ock redan framhållits att sjukkassorna borde — med understöd af det allmänna — utvecklas att gifva sjukhjälp åt barnaföderskor som vid annan sjukdom, och därvid beräknas, att sådan bör utgå ett par veckor *före* barnsborßen, om behöfligt, och fyra veckor *efter* densamma eller tillhoppa i sex veckor. Skulle sjukkasse-afgiften med anledning häraf behöfva höjas, så bör en sådan höjning ske öfver hela linien och drabba männen i lika grad som kvinnorna. De förra hafva större förmåga att betala en ökad afgift. Äro de gifta, så få de ju ej sällan indirekt godt af försäkringen och ungarlarna kunna gärna påläggas en särskild skatt, isynnerhet som många bland dem ha skuld i det bekymmer, som sjukkassan i nämnda fall skall mildra, en skuld för hvilken de dessvärre veta att merändels undandraga sig allt ansvar.

Detta undandragande från försörjningsplikten, så sorgligt vanlig bland män, både ogifta och gifta, borde strängt beifras. Den nuvarande lagen är emellertid af beskaffenhet att gynna denna pliktförsummelse och en väsentlig skärpning af densamma är nödvändig. I våra grannland, Norge och Danmark, har en kvinna rätt, att för sitt barns underhåll af dens förtjänst, som erkänt sig vara barnets far, hos hans arbetsgifvare veckvis eller månadsvis lyfta, hvad vederbörande myndighet bedömt vara skäligt i förhållande till hans inkomst. Hon har företrädesrätt till erhållande af denna summa, så fort hon företer myndighetens skriftliga utslag i saken. Det hjälper icke att barnafadern byter arbetsgifvare, den ena som den andra utbetalar beloppet i fråga, innan något lämnas till honom själf.

En lag i liknande riktning är hvad som behöfves och med otålighet afvaktas; genom petitioner från skilda håll har begärts af regeringen, att en sådan lag skulle fortast möjligt utarbetas och, oberoende af fattigvårdslagsförslaget i dess helhet, genast tillämpas.

En person som åsidosätter sin försörjningsplikt skulle anses obehörig att utöfva målsmanskap — något som vore af den största betydelse för moder och barn — och straff skulle åläggas den som tredskades eller fullgjorde sin plikt på ett oförsvarligt sätt.

Lagen skulle afse såväl gifta som ogifta kvinnor.

Ett omarbetande af gällande barnavårdslagar är ock ett önskemål.

Äfven om modren ej behöfver skiljas från barnet, saknar hon ej sällan den nödiga kunskapen om hur det bör vårdas. Det är som om man trodde, att med moderskapet skulle ovillkorligen följa af sig själf förstående af barnets rätta vård, men det är nog ett stort misstag. Många barns lif skulle kunna räddas och svår kanske lifslång sjukdom och vanförhet för stora skaror undvikas, om i rätt tid tillgång till goda råd och vänlig undervisning funnes för de okunniga mödrar, som ofta stå oroliga och undrande huru de skola behandla sina små. De veta ej hur och hvar de skola kunna få pålitliga anvisningar och kloka råd och de lyda därför första bästa rådgifverska, som själf ingen insikt har i frågan, och som därför kanske ofrivilligt uppmanar till alldeles oriktiga åtgärder.

Den motion som väckts i riksdagen om anställande af barnavårdskonsulent för hela landet ger hopp att, då denna institution blir utvecklad, de späda barnens vård, så väl som all annan barnavård, skall så småningom

förbättras; någon motvilja kommer förvisso en sådan konsulent eller hans ortsombud ej att mötas af, tvärtom, men framgången beror på dennes klokhet och förmåga att se på det väsentliga, på hans kännedom om folkets vanor, samt sist men inte minst på förmågan att »sta» folk, som man brukar säga, d. v. s. på besittningen af stor människokännedom.

För de barn, hvilkas mödrar äro af omständigheterna tvingade att arbeta borta hela dagarna, behöfvas väl ordnade krubbor, där mödrarna mot betalning kunna få lämna sina små samt vara säkra på att ordentlig tillsyn och skötsel ägnas dem. Dylika krubbor böra vara öppna året om samt under hela den del af dagen som mödrarnas vanliga arbetstid räcker; önskvärdt är att tillfälle där skulle kunna beredas barn att i undantagsfall äfven få stanna öfver natten, såsom redan nu ibland sker.

Då ett barn börjar vakna till medvetande, mötes det af så många förvirrande företeelser, att dess hela tillvaro är ett oafåtligt undrande och spörjande. Det är denna vetgirighet, detta aktgifvande på lifvets realiteter, som borde tagas vara på, ty det är med tillhjälp därpå som kunskapsbyggnaden så småningom skall resas; detaljerna borde ej spela så stor roll i undervisningen, ty har barnet blott fått kärlek till vetande och lärt hur det kan ernås, så söker det sig fram till detta vetande genom läsning, och böckerna bli kära vänner.

Det förefaller för en praktisk människa utan pedagogisk insikt, som om detta borde stå lefvande för tanken vid uppgörande af skolplaner både för elementarskolor och vanliga folkskolor. Det synes dock som om motsatsen ofta vore händelsen. Detaljer om saker, som ligga alldeles utom barnets erfarenhetssfär, fylla till stor del dess skoltid och försvinna ofta utan spår, då den är slut.

Att låta barnet förstå sammanhanget mellan de olika företeelserna, att påvisa orsak och verkan inom såväl naturen som historien samt i utvecklingen af stora mäns och kvinnors lif, det synes böra vara hufvudsaken, jämte det att barnet lär sig inse sin egen plats i det hela, ej som centrum, utan som en liten obetydlig länk i kedjan, på hvilken länks hållbarhet och duglighet dock åtskilligt beror.

Nu är förhållandet ofta, att hvarken hemmet eller skolan ger den unge någon annan uppgift än hvad som rör sig kring honom själf och då kan det ej gärna undgås, att han kommer att känna sig som det helas medelpunkt.

Till något praktiskt arbete finnes sällan tid, ty inpluggandet af skolläxorna upptager så godt som barnets alla från skolan lediga stunder. Denna läxläsning känna barnen ofta mycket tung och den synes dem i många fall som ett särdeles onyttigt arbete, som därför utföres utan intresse, och hvarje genväg, som på grund af lärarens sätt och kynne, kan af dem uppspanas — och de äro skarpsynta iakttagare — beträda de med godt samvete, ty de känna sig ej som lärarens medarbetare, utan snarare som offer. Den kunskapskvantitet, som det är bestämdt att de skola hafva i sig, stoppas in, äfven om de icke ens själfvilligt gapa; man synes fordra allt mindre af själfverksamhet, åtminstone i de högre skolorna.

Behandlade läraren dem så, att de kunde känna sig som verkliga små

människor, hvilka man ansåge i stånd till annat och mera än att gapa, och till hvilkas medverkan och omdöme man litade, så skulle, såsom vi förvisso tro, det goda inom dem utvecklas och skolarbetet blifva till verkligt gagn för lifvet. De skulle då ock genom skolan få erfara arbetets glädje.

Ett barns rättfärdighetskänsla är oftast, innan händelserna i lifvet förvilla den, stark och klar. Om de betyg som gifvas äro på något sätt orättvisa, antingen de äro goda eller dåliga, väcka de vanligen en inre opposition hos barnet, fastän denna opposition uttalas blott då det senare är händelsen. Skadligt verka de i hvilket fall som helst. Toges klassen med i rådslaget vid betygssättning, så kan man vara öfvertygad, både att den blifve verkligt rättvis och att läsningen skulle komma att ske med en annan fart och ett nytt intresse samt utan skadliga genvägar. Hvarken disciplinen eller respekten för läraren skulle komma att lida däraf, troligen tvärtom, men barnens utveckling skulle lyckligt påverkas.

Utvecklingen af barnens karaktär och ansvarskänsla måste ske i hemmen, det ligger utom skolans uppgift, svarar man, den är endast en lärdomsskola. Den borde dock vara något vida mera.

Många goda hem finnas ju lyckligtvis, där *det* läres som ett barn behöfver för sin sunda utveckling, läres utan ord kanhända och alldeles omedvetet, på det bästa sätt af alla, genom exempel. Vore det ej så, skulle snart vårt land vara förloradt. Men det finnes otvifvelaktigt en stor mängd hem, där exemplet går i motsatt riktning. Där måste man lita till skolan att vara motvikt.

Många äro ock de lärare och lärarinnor, hvilka med intresse och klok uppmärksamhet sätta sig in i de små elevernas familjeförhållanden och söka motverka dåliga inflytanden, där sådana synas vara förhärskande, det erkännes villigt. En sådan lärares inverkan på ett hem är betydande och kan åstadkomma stora omvandlingar.

Det är, som Helsingius säger, i de fattigare klasserna som detta, liksom så mycket annat, visar sig vara af största betydelse.

Då ett barn i folkskolan uteblir från lektioner utan anmälan och, oaktadt bud och påminnelser, ej infinner sig, brukar resp. lärare besöka den lilla skolkarens hem för att utfinna orsaken.

Om ett barns frånvaro från skolan anses vara beroende på omöjlighet att anskaffa hvad som behöfves af kläder, skodon eller böcker, så erhålles det erforderliga genom skolan.

Vi veta redan att det ej är lätt att utröna ett föregifvet behofs verklighet och bedöma dess omfång. Någon utbildning för att sättas i stånd att kunna göra detta, meddelas på seminarierna, så vidt man vet, icke de blifvande lärarne. Många sorgliga missgrepp i detta afseende äga också rum, sorgliga ej så mycket för den onödigt ökade utgiften för kommunen — ehuru den ej får förbises — som fastmer för den påverkan det utöfvar på barnen. Det är vid barnens fostrande och för bildandet af deras karaktärer af oerhörd betydelse, att respekt för sanningen inskärpes samt att en önskan att kunna reda sig själfva väckes och stärkes och motvilja att lita till andras hjälp framkallas hos dem.

Om nu ett barn vet vid lärarens besök, att dess brist på kängor, som

framhållas som anledningen till bortovaron, beror på att fadren tagit de som funnos och pantsatt dem för inköp af brännvin, hur skall då en gåfva af nya skodon verka? Kan ej ett sådant missgrepp bli ödesdigert för barnets hela utveckling? Lärarens inflytande får ock ett betänkligt afbräck, ty för den dittills i barnets ögon märkvärdige läraren får den lille nu en med löje fylld missaktning, då han låtit lura sig på sätt som skett.

Medan barnen äro små och deras fingrar smidiga och böjliga bör öfning i handarbete börjas, och sådant intresserar vanligen i hög grad ett barn. Ett synnerligen lyckligt inflytande utöfvar därför Arbetsstugan som ger praktisk färdighet på samma gång som arbetsglädje samt höjer själfkänslan.

Sommarferierna från skolan äro för de barn, som tillbringa dem i staden, otvifvelaktigt ganska farliga, ty då hafva de ingen bestämd sysselsättning och i många hem föga tillsyn eller ledning. Att själfva ordna för sig med sådant arbete, som de hafva lust för och annars ej ha tid till, förstå de icke. Allt lockar då till utelif, och dåliga kamraters makt blir större än vanligt. Hvad som kan göras för att under den tiden sysselsätta barnen och helst rikta deras intresse på någon uppgift af värde, är därför betydelsefullt. Någon liten befattning kan af barn, äfven under 12 år, under denna tid innehafvas, men den får ej vara af betungande art.

Skollofskolonier och vistelse på landet som feriebarn äro för de klena barnen af ovärderligt gagn.

För friska, snälla och välartade gossar på 12—14 år, borde man kunna i större skala skaffa plats på landet mot fritt vivre och resekostnadsersättning, om de och föräldrarna vore villiga att de finge arbeta. På många håll af landet är det rätt svårt att få biträden vid trädgårdsarbete och skörd samt äfven vid lättare sysslor, som rensning, bärplockning o. dyl. Det skulle för barnen — blott de behandlades väl och därom skulle man på förhand kunna göra sig säker — vara nyttigt både för själ och kropp, att blifva bekanta med och få deltaga i sunda landtsysselsättningar.

Att för gossar i skolåldern och under brytningsåren ordnas klubbar och föreningar, där de själfva få vara med i ledningen, tänka ut och ordna samt bära den ekonomiska omsorgen är af ett värde, som ej kan öfverskattas.

Rika löften om sund och kraftig utveckling för de unga ger ock Scoutförbundet. Detta förbunds stadgar, i tio punkter, äro på en gång upplifvande och nedslående att läsa. De framhålla att en scout bör vara sann, pliktrogen och lydig, vänlig och hjälpsam mot alla, i främsta rummet mot de svaga, en god kamrat och en djurvän samt enkel, hurtig och sparsam, allt utan tanke på belöning. Man drar andan djupt, ty det är som om en kraftig, hälsobringande vind strök in i allt kvalmet men på samma gång måste man le ett smärtsamt leende, ty hvad är det i dessa regler, som ej egentligen hvartenda barn borde ha inöfvats i som en naturlig sak från sin späda barndom? Nu måste en förening komma med dem som med en alldeles ny tanke. Godt emellertid att den kommer; det finnes gamla tankar som alltid äro unga och friska, och det betyder föga, om de iklädt sig en ny tids dräkt.

Då barnen komma fram till skolålderns slut stå de inför svårigheter, som ej äro lätta att öfvervinna. Den förnämsta bland dem heter: omöjlighet att få den utbildning att ett ordentligt och någorlunda säkert lefvebröd kan påräknas.

Det är något som är af genomgripande betydelse ej blott för den enskilde individen men för hela landet. I Stockholm synes ändtligen frågan om yrkesskolor blifvit aktuell, efter att hafva varit på tal i snart 10 år. Folkskoleinspektören¹ har med kraft och energi tagit upp saken och framställt ett förslag till en börjande verksamhet, betydligt mindre kostsamt än det förslag, som af särskildt utsedda kommitterade för en del år sedan framlades för stadsfullmäktige och som af dessa ännu ej slutbehandlats. Folkskoleöfverstyrelsen föreslår inrättande af tre yrkesafdelningar: två för gossar, i träarbete och i metallarbete, och en för flickor, i sömnad. Skolan skulle vara en s. k. en-dagsskola, d. v. s. afses för ungdom som redan vore ute i yrkena och finge af sina arbetsgifvare rätt att tillbringa en dag i veckan i skolan. Kommer en sådan skola till stånd, som man väl kan ha skäl att hoppas, är en god början gjord och intresset väckt och då följer säkerligen den ena afdelningen efter den andra. För yrkesskicklighetens höjande och ett lyckligt ernående af ekonomisk trygghet för den i lifvet utträdande ungdomen äro yrkesskolor af oberäknelig betydelse. En signal för hela landet är nu gifven att betänka frågans vikt. På många håll kommer nog tanken att tagas upp, blott den blifvit väckt och i mer än ett samhälle finnes säkert någon gammal institution, som utan svårighet kan ombildas till yrkesskola, om man blott får blicken öppen därför.

Att, då någon skall välja lefnadsbana, föra honom in på en sådan *endast* därför att den synes ekonomiskt förmånlig, utan att pröfva, om de nödiga förutsättningarna i arbetsförmåga och energi förefinnas, är att på det lifligaste afråda.

En del obemedlade föräldrar tro sig bereda sina barns lycka genom att låta dem studera, oaktadt de ingen begåfning ha för studier, och dessa måste bedrivas under ganska stora umbäranden. En förmögen mans son skall ock i vanliga fall absolut drivas fram till studentexamen, fastän han kanske saknar all håg för läsning, men däremot skulle blifva en både nyttig och lycklig människa, om han fått ägna sig åt ett praktiskt yrke. Det borde vara anlag och begåfning som helt och hållet skulle afgöra valet; äro dessa påtagliga, så att det skulle vara en samhällelig förlust om sådana anlag ej erhöille lämplig utveckling, så få de ej försummas och anordningar borde finnas för att understödja de egna ansträngningarna. En stor enskild donation — Cedergrenska — är för sådant ändamål gifven och har nu fått sina stadgar utarbetade, så att den kan börja sin verksamhet hösten 1911.

I Tredje afdelningen, grupp VIII 1 a, meddelas närmare såväl därom som om andra medel som finnas tillgängliga för dylikt ändamål.

Att många faror medfölja kvinnornas deltagande i industriarbetet låter sig ej förneka, men det är hvarken möjligt eller ens önskvärdt att aflägsna

¹ *Fr. v. Schéele*, Folkuppfostran och yrkesskolor. Stockholm 1911.

dem ur detta arbete, som dock bevarar dem för långt större faror. Det gäller blott att söka så mycket ske kan, minska de svårigheter, de där äro utsatta för. Främst gäller detta i afseende på de riktigt unga och dem som hafva barn att tillse och hem att sköta.

Kvinnliga yrkesinspektörer eller, ännu viktigare, kvinnliga fabrikskonsulenter äro, för åstadkommande af verkligt skydd för dessa kvinnor, erforderliga. Konsulenterna skulle hafva ett mindre antal fabriker på samma ort att tillse; de skulle i många fall kunna — utan egentlig kostnad för fabriks-herren — föreslå och vidtaga enkla anordningar, som skulle befordra ett sundare, lyckligare lif för arbeterskorna, deras barn och hem, anordningar, som blott en kvinna med intresse för dem och med kannedom ej endast om den kvinnliga naturen utan just om de arbeterskor som saken gällde, skulle kunna förstå att klokt planlägga.

Viktigt vore om enkla och billiga men bra matställen för arbeterskor kunde ordnas i fabriksdistrikten, så att det ej längre behöfde ske som nu, att vid hufvudmålet, midt under arbetstiden, då ordentlig föda är mest af nöden, arbeterskorna endast stöda på torrskaffning med öl till. De faror som följa med en sådan diet äro redan förut påpekade (sid. 60). Matlagningskurser för fabriksarbeterskor, förlagda till aftnarna, som i mindre skala försökts och mötts med stort intresse af dem de gällde, borde ytterligare utvecklas.

Bristen på sunda, hemtrefliga bostäder till skäligt pris, är anledning till mycket för att ej säga det mesta af det elände som råder i ett större samhälle som Stockholm och bostadsfrågan är alltjämt, som den länge varit, vår stads mest brännande och svårlösta fråga. På en lycklig lösning af densamma beror i hög grad samhällets utveckling till sundhet och harmoni. För en del år sedan bestod det största bekymret i afseende på denna fråga däri, att antalet bostäder var otillräckligt; nu har åtskilliga nybyggnader blifvit färdiga och tillväxten i invånareantalet varit ringa, så nu ligger största svårigheten ej däri att bostäder saknas, utan däri att det hyresbelopp som lägenheterna betinga ej stå i rimligt förhållande till de hyrandes inkomst. För att minska hyresutgiften griper man då stundom till åtgärder, som verka olycksdigert i hygieniskt och sedligt hänseende såväl som i ekonomiskt och som vålla, att »hem» i djupaste bemärkelse blir ett okänt begrepp.

Orsaken till de dryga hyrorna torde vara att söka ej blott i de höga tomtprisen, i »husjobbandet» — ett oafåtligt säljande och köpande, därvid hvar och en vill förtjäna det mesta möjliga och därför en efter annan dyrkar upp hyrorna för att visa hvilken utmärkt ränta egendomen ger på köpeskillingen — utan ock i materialiernas dyrhet och i arbetslönernas storlek i förhållande till arbetsprestationen, många andra mindre sunda saker att förtiga. Felet är således mängas och för att nå en verklig förbättring fordras en ingripande omvandling af tänke- och handlingssätt inom vida kretsar.

För att i någon mån mildra bostads-svårigheterna hafva åtskilliga försök gjorts på enskild väg — stundom med stöd af staden — att åstadkomma ordentliga bostäder till skäligt pris, men dessa försök äro naturligtvis otillräckliga.

Kroppsarbetarne själfva hafva, med klar blick för hvad som är mest

behöfligt och med känsla af samhörighet och ömsesidiga förpliktelser slutit sig samman för vidtagande af åtgärder till vinnande af trygghet äfven härutinnan, i likhet med hvad de gjort i afseende på sjukkassorna. Bostadsföreningarna hafva dock ej i samma mått fyllt förhoppningarna som de förra. För gemensam räkning uppbyggdes större bostadshus, däri hvarje lägenhet ägdes af en person eller familj. En första sparpennning, till visst bestämdt belopp, insattes i företaget och den månatliga hyresafgiften, då man flyttade in i det färdiga huset, sattes så hög att den ej endast betäckte nödiga räntor, utan äfven lade så stor del af amorteringen af byggnadsskulden på de första åren, att hyran sedan kunde minskas år för år, så att man i ålderns dagar skulle ha en ytterst låg hyra att betala. Denna de första årens hyra blef dock för mängden alltför dryg och den ena lägenhetsinnehafvaren efter den andra öfverlät sin bostad på någon annan — ej alltid en arbetare — mot ersättning af hvad han lagt ut. Åtskilliga änkor sitta likväl nu, på grund af mannens medlemskap i en dylik bostadsförening, i en rymlig och bra bostad mot en efter nutidens förhållanden mycket billig hyra.

Sådana föreningshus finnas i ej så litet antal, ehuru under flera åringa nya sådana uppförts.

Under sista tiden har dock sports ett återvaknande intresse för liknande bostadsföreningar. Man inköper ett färdigt hus och fördelar lägenheterna. På det sättet kan man vara trygg, att hvarken blifva uppsagd eller att utan anledning plötsligt få sin hyra höjd och den kontanta inbetalningen behöfver ej bli synnerligen stor, då inteckningar kunna tagas.

Billigare och bättre borde man dock med stadens hjälp kunna ordna saken. Genom den s. k. tomträthen öfverlåter staden mot viss årlig afgift under en bestämd tid, vanligen 60 år, till enskilda personer eller föreningar byggnadstomter samt lämnar äfven lån för uppförande af själfva byggnaderna.

Vid Enskede har ock en del bostäder uppförts af staden själf och därigenom utrymme skaffats för en betydande mängd människor, som där kunna få hyra till jämförelsevis billigt pris. Se grupp IV d.

Om olika yrkesmän inom byggnadsbranschen sammanslöte sig till föreningar för byggande af hus, däri hvar och en skulle äga sin lägenhet, så kunde de själfva utföra arbetet och ömsesidigt kontrollera hvarandra, så att det hela blefve så väl utfördt och billigt som möjligt, ty hvar och en skulle ju ha personligt intresse i att det blefve så. Staden lämnar tomt och lån på billiga villkor och bör på grund däraf äfven ha rätt att tillsätta en kontrollant. Denna skulle deltaga med arbetarna vid uppgörandet och godkännandet af ritningarna samt i öfriga beslut, såsom en viss garanti för att lånet komme till ordentlig användning. Vid öfverläggning om inredningen borde gifvetvis kvinnorna vara med och deltaga i beslutet, hvar och en i afseende på sin lägenhet. Sannolikt skulle då i ingen lägenhet skafferi eller vedlår komma att saknas, så som nu ibland kan hända.

Sträfvan att skaffa sig ett eget litet hem på landet har under de sista åren gjort sig märkbar hos många. Hvad som kan göras för att underlätta realiserandet af en sådan sträfvan bör tydligen ske, ty intet skulle väl vara mera tillfredsställande. Tendensen att flytta in till städerna bör

ha sin motvikt i ett återflyttande till landet. Genom Egnahems-lånen (sid. 291—292) söker staten främja rörelsen. För många familjer kan af olika skäl något sådant emellertid ej vara att tänka på. För dem skulle delägareskap i en byggnadsförening med äganderätt till en lägenhet vara, som det förefaller, af stort värde och, i förening med en liten koloniträdgård, utgöra ett lyckligt surrogat för det egna landthemmet.

Det skulle ock egga till sparsamhet för att samla till inbetalande af en eller flera andelar, ty endast genom Kooperation kan dylika företag komma till stånd.

De, som ej äro ekonomiskt starka, kunna i Kooperationen få en mäktig häfstång, antingen det gäller byggnadsföretag eller konsumtions- och produktionsföreningar, och betydande fördelar kunna ernås genom den. I den mån Kooperationen vinner terräng, skall den bidra att väsentligt minska lefnadskostnaderna för de minst betalningskraftiga, på samma gång den på ett lyckligt sätt torde stärka känslan af samverkans betydelse samt väcka intresse för sparsamhet.

Sparsamhet är ej mycket uppbyren i vårt land, det till och med ibland talas illa om den, och ingen faller på den idén att skryta med att man lyckats spara ihop något.

I sparbankerna såväl som i postsparbanken är emellertid en ej obetydlig procent af insättarna kroppsarbetare, ty hos dem som vilja vara själfständiga lefver dock lyckligtvis en sund instinkt, som bjuder dem att försöka spara något för ålderns och arbetsoförmågans dagar.

Den som verkligen vill spara han kan det ock, det har visat sig i många fall, ehuru en utomstående med skäl kan tycka att förhållandena knappast skulle kunna medgifva det. Där ifvern att nå ett mål — att ej behöfva bli hänvisad att begära af andra hvad som behöfs för lifsuppehållet — är stark, där låter denna ifver sig ej stäckas af något.

Det sorgliga är, att äfven den omtänksammaste och den som med verklig uppoffring vill försäkra sig om oberoende på ålderns dagar knappast kan vara i stånd att åstadkomma så mycket, att det kan förslå att lefva af i vår fruktansvärdt dyra stad, om man blir så gammal, att besparingarna skola räcka under en längre tid af arbetsoförmåga. Funnes någon möjlighet att genom egen sträfvan ordna för sig en säker ålderdomspension skulle för visso de vara många, som villigt och ihärdigt skulle offra möda och omtanke för att bereda sig en sådan och hela deras lif skulle få en ljusare prägel, om de kunde känna sig vissa att aldrig behöfva ligga någon till last. Ålderdomspensionering skulle dock ej göra en kommunal fattigvård öfverflödig, ty under nästan öfverskådlig tid ännu skulle det komma att finnas många »låt-gå»-naturer, som ej ens genom obligatorisk ålderdomsförsäkring skulle kunna hållas uppe. Blir det möjligt för dem, som själfva vilja göra sitt bästa, att i mån af egna bemödanden tillförsäkra sig en sorgfri ålderdom, skall emellertid skaran af de fattigvårdsbehöfvande allt mer minskas, ty den ena skall uppfostra den andra till omtanke och sparsamhet. De som redan äro villiga därtill — och många sådana, både äldre och yngre, finnas lyckligtvis — blifva modfälda och ofta förlamade i sina försök dels genom den påtagliga omöjligheten att kunna åstadkomma

något tillfyllestgörande, dels genom känslan af att den som spar, får i stället, genom skatterna, betala för dem som sudda bort sitt, ehuru de så väl som andra borde kunnat haft besparingar. För de bästa elementens skull är ett kraftigt stöd för stråfvandena att bereda trygghet för ålderns dagar af oerhörd betydelse.

Bemödandena att inöfva till sparsamhet riktas helt naturligt egentligen på barnen, ty det är på dem som framtiden beror. Emellertid finnas tillfällen att taga till vara, då man kan äfven för vuxna framhålla såväl behovet som möjligheten att spara. Någon har t. ex fått ett lån för inköp af ett arbetsredskap eller något dylikt och afbetalt detta veckvis med små belopp, som kanske af någon uppburits i hans hem. Då lånet är slutbetaldt, utan att egentligen afbetalningarna känts synnerligen betungande, efter hvad låntagaren själf erkänner, kan man föreslå, att han nu fortsätter med att för hvarje vecka afsätta lika mycket som förut, men nu för egen räkning, att insättas i sparbanken, för att hafva något att draga på vid ett kommande tillfälle, då svårighet uppstår. Till dess det inträffar, kan summan gifva sin ägare ränta. Kanske upptages förslaget med välvilja, och är blott början gjord, kan man hoppas att sparandet fortsättes.

Hvad barnen beträffa, så synes en tioöring de flesta Stockholmsbarn ganska litet numera, men köpkraften i en krona står för barnets fantasi som ganska betydande. Kan man på ett eller annat sätt väcka barnets intresse för att spara ihop till en krona, så som Vandrande sparkassa försökt (se sid. 33), genom att locka till inköp af tioöresmärken till fastklistering på sparkort, som så småningom fyllas, så kan man kanske sedan få barnet att sätta som mål att samla tio kronor samt att möjligen sedan låta dessa skaffa sig flera kamrater genom att få stå kvar i banken.

Känslan af behaget och värdigheten i att hafva genom omtänksamhet något att taga till för eget och andras hjälpande bör göras lefvande i det unga sinnet. Af den unges besparingar borde aldrig föräldrar eller målsmän få taga ut utan hans hörande och medgifvande, ty annars förgår helt naturligt lusten att fortsätta sparandet. De som börja i barndomen att spara äro de som hafva något, då ålderdomen kommer.

Den värsta fienden till sparsamheten såväl som till all hemmens trefnad och lycka är dryckenskapen. Stode ej frestelsen därtill på lur i så godt som hvarje hörn, skulle mycket vara annorlunda. Nu lockas den ena efter den andra att söka glädje och njutning i spriten och inom kortare eller längre tid är han kanske motståndslöst prisgifven åt giftets förstörande verkan. Såsom sakerna nu stå, har ingen rätt eller myndighet att hindra en människa att förstöra icke blott sig själf utan ock den familj, som är beroende af honom; man ser på, huru han sjunker och drar de sina med sig; fattigvården måste stundom gripa in för att rädda barnen från att svälta ihjäl men att vidtaga någon åtgärd mot den, som är upphofvet till eländet och som dock har laglig skyldighet att försörja de sina och äfven inkomst nog att kunna göra det, om han ej drucke upp förtjänsten, det kan den icke. Att detta är förfärande ha de som arbeta inom fattigvårdsområdet länge tyckt. Det är orätt mot alla parter: mot den sjuke själf — ty som sjuk eller otill-

räknelig måste han anses, då superiet kommit till en viss punkt — orätt mot dem som äro beroende af honom och orätt mot omgifningen, som han förför med sitt exempel samt orätt mot hela samhället.

Nu synes det dock, som om man kunde hoppas, att de värsta missförhållandena i detta afseende skulle bli afhjälpta. Fattigvårdslagstiftningskommittén, som äfven fått denna fråga till utredning, har afgifvit ett förslag till behandling af drinkare, däri tvångsinternering ingår som sista resursen. Om, såsom det är att hoppas, detta blir lag, så kommer på sätt och vis äfven ett slags förekommande verksambet därigenom att utöfvas, ty medvetandet om att vederbörande äger en sådan inspärningsrätt kan verka återhållande. Som det nu är veta alla, som hängifva sig åt drycken skapen, att intet yttre straff af något kännbart slag därför kan drabba dem, och den tanken gör dem trygga och hänsynslösa, till sin egen och andras ofärd.

Hur oerhördt sorglig den nuvarande ställningen är i afseende på drycken skapen, torde bäst bevisas däraf, att hvar och en, som har med nödställda att göra, hälsar detta lagförslag med tacksam glädje som början till en bättre dag, och dock är det en åtgärd som förnämligast afser, att afvända de värsta konsekvenserna af supeländet, men icke att bota eller i egentlig mening förekomma det. På andra områden nöjer man sig ej med mindre än att åtgärderna afse att förebygga nöd.

I sammanhang med nykterhetslagstiftningen föres tanken på nödvändigheten af en ändrad och förbättrad lagstiftning på ett annat och dock på sätt och vis närstående område; det gäller kvinnornas förhållande till försumliga och lastfulla familjeförsörjare.

Såsom redan förut framhållits (sid. 48) är kvinnans ställning inom äktenskapet ej den af en med mannen lika berättigad människas, utan hon står, i likhet med barnen, under hans målsmanskap och har lagligen intet att säga i afseende på åtgärder rörande barnen. Hon är ekonomiskt fullständigt beroende af honom, äfven om de medel, som han disponerar, af henne förts in i boet — såvida ej äktenskapsförord gjorts, något som så godt som aldrig sker bland dem, som just inga kapital hafva och ganska sällan äfven bland dem som hafva sådana. Äfven om det är hon som genom sitt arbete uppehåller det gemensamma hemmet, så förvaltar han egendomen och är hennes målsman. Lagen tillerkänner visserligen hustrun rätt att själf förfoga öfver sin arbetsförtjänst, men denna rätt är alldeles illusorisk i de flesta fall, ty så fort hon af denna förtjänst inköper något, det vare kläder för egen del eller ett arbetsredskap, eller hvad som helst annat, så är det mannen som äger förfoga däröfver efter sitt tycke. Om hon genom en liten handel af något slag vill söka skaffa sig och barn uppehälle, beror det på honom, om hon tillåtes börja och äfven om hon får fortsätta därmed, han kan i hvilket ögonblick som helst förbjuda det. Hon är med ett ord ofri i hela sitt förhållande till honom och lagligen prisgifven åt hans godtycke. Blir hon åtalad för något, beror det på hans medgifvande om hon får låta försvara sig. Hur han i många fall fyller sin för-

sörjningsplikt mot hustrun har förut framhållits samt huru rätts- och maktlös hon därvid står.

Att seden i ett stort antal fall är bättre och längre kommen i mänsklig uppfattning än hvad lagen ger uttryck för, är lyckligtvis sant, och åtskilliga hustrur erkännas faktiskt som med mannen jämbördiga, men det är trots lagen och i strid med den. Det är för öfrigt ej för de lyckliga, harmoniska äktenskapen som lagen egentligen behöfves — lika litet som lagstiftningen i allmänhet berör de lugna, förnöjda medborgarne — utan för dem, där makarna ej rätt samsas.

Ingen bör därför säga eller tänka: jag har aldrig märkt några svårigheter, det där är öfverdrifter. Just därför att man själf forskonats från att lida under en föräldrad lags tvång, bör man ömma — på ett verksamt sätt — för de många andra, som göra det och alls ingen förmåga hafva att göra sin klagan hörd.

Huru mycket kvinnorna än kunna ömma för lidande medsustrar, äro de alla emellertid lika oförmögna som dessa själfva att direkt verka för lagarnas förbättring, ty de hafva ej rätt att få ett ord med, då lagstiftare skola väljas.

Riksdagen utöfvar »svenska folkets rätt att sig själf beskatta», men då representanter för detta svenska folk skall utses, lämnas mer än halfva folket ohördt utanför. Med hvarje år som går blir antalet af kvinnor som betala skatt allt större, betala sin skatt få de, men att, genom något af dem själfva utsedt språkrör, deltaga i bestämmandet af skatterna, nekas dem. Oafsedt detta, borde det vara klart, att bättre söner skulle kunna fostras af kvinnor, hvilka känna sig burna af männens förtroende och hvilka tänkt sig in i samhällets angelägenheter, i hvilkas ordnande de hafva del, och således kunna väcka dessa sina söners intresse för mänsklighetens stora frågor, på ett annat sätt än nu, då de anses oförmögna att förstå något sådant.

Krafvet på rösträtt för kvinnor är således ett kraf af betydelse för hela folket såväl som för kvinnorna själfva. Det är den gamla föreställningens dräkt, som den nya uppfattningen vuxit ur, som de personer, hvilka kämpa emot detta kraf, vilja tvinga vår tid att bära, men detta blir allt omöjligare med hvarje år som går, och ju förr denna dräkt utbytes mot en ny desto bättre, ty sjukdomar alstras lätt, då blodet hämmas genom onaturligt tryck, på samma sätt inom samhället som hos individen.

De maktägandes oförstående af en grups eller en hel klass' som denna själf tycker berättigade fordringar, antingen detta oförstående beror af bristande vilja att begripa eller af oförmåga att sätta sig in i andras åskådning, vållar ofta stor skada, stundom olycka, för alla parter. Vore man villig att försöka, att med sin fantasi tillhjälp förflytta sig in i den andras läge, så skulle man säkerligen mången gång äfven kunna det, och uppfattningen samt däraf föranledda beslut skulle därigenom ofta blifva mycket olika mot hvad nu är tillfället.

Detta äger tillämplighet på alla områden, äfven där maktfrågan är alldeles ur räkningen.

Många människor hafva en vana, i hög grad förkastlig, att afpruta på

en arbetslön och sedan i stället ge en gåfva. Att betala ordentligt och utan förhållande för ett ordentligt utfördt arbete, det är dock hvars och ens plikt. Man tänker emellertid ej därpå, ej heller på huru många gånger mera värd och dryg den slant är, som ärligt förtjänas, mot den som mottages som nådegåfva. Synnerligen välvilliga personer försynda sig ofta mot denna enkla regel, och man hör stundom som ursäkt: »Affär är affär, och där får man lof att hålla igen, men en gåfva kan jag ge af mina pengar, om jag vill.» Detta kan ju synas vara sant på ett vis, men man glömmar därvid budet: gör mot andra, hvad du skulle vilja, att andra gjorde mot dig.

Blefve detta rättesnöret för alla våra åtgärder skulle lifvet snart gestalta sig helt annorlunda. Man skulle ej heller då vara så rädd för kraftiga åtgärder, som man nu ofta är, ty man skulle i sitt hjärta erkänna, om man vore ärlig, att sådana skulle kunna vara nyttiga för en själf, under vissa förhållanden.

Hur ofta ser man ej betyg, som utfärdaren, vid enträgen forskning, måste erkänna vara felaktiga; man vill ej skrifva hur det verkligen förhållit sig ej heller vid förfrågan säga sanningen om en sökande »för att ej skada honom». Huru mycken större skada gör man honom ej, då man förskaffar honom en plats genom en falskhet, som han är medveten om?

Hur ofta låter man ej försummelse af plikter och förbindelser fortgå under långa tider, emedan man ej vill vara sträng och tillämpa en lag, som dock skulle förhjälpa den felande till insikt om sitt fel och kanske komma honom att ångra det och bättra sig?

Är det ej glömska af hur man själf skulle vilja blifva hjälpt om man vore i nöd, som så ofta gör vår undsättning af en nödställd så litet effektiv? För litet och för mycket är lika olämpligt.

När man ger en gåfva på grund af ett upprop i en tidning eller skrifer på en s. k. tigarlista — där man i själfva verket alls intet vet om det föreliggande behovet eller om det ens existerar — handlar man då som man skulle önska, ifall man vore nödställd, att andra skulle handla? Hjälpt blir ingen därigenom, men bedrägeriet ofta uppmuntrad.

I ifrig välmening, i tro att man gagnar, skyndar man fram och åter, inrättar anstalter af allehanda slag, gifver, hjälper och gör för människor, hvad de egentligen borde göra för sig själfva. Skulle man ej, om det gällde en själf, vara mest glad, om blott vägen röjdes, så att det blefve möjligt att på egen hand gå den? En väns sällskap är alltid kärt, men främlingar vill man gärna reda sig utan.

Att angifva vägarnas riktning, klara dem från snärjande törnen, att uttorka de lömska kärrmarkerna och rusta de vandrande för färden, det är hvad man borde göra, men sedan låta dem utan artificiellt stöd vandra den väg de valt, endast beredande hvilostationer för de uttröttade och sjuka.

Ett närmare samarbete mellan läkaren och de sociala arbetarne skulle därvid vara af stor betydelse och främja allas verksamhet.¹ Själens och kroppen påverka hvarandra i oberäknelig grad, och kännedom endast om det som berör den ena, utan att den andra tages med i räkningen, gör ofta att man kommer

¹ *Richard C. Cabot*, Läkaren och det sociala arbetet. Bemynd. öfvers. af *G. H. von Koch*, Stockholm 1910.

till en oriktig slutsumma och blir själf förd på villovägar, då man skall föra någon rätt.

»Att borttaga den ärliga fattigdomens blygd och därmed läka dess inre förbittring blir alltid en uppgift för hvarje tid, som den på ett eller annat sätt måste lösa och som det innebär stor fara att vårdslösa», säger Geijer, men han tillägger: »den fattigdom som största delen af svenska folket uti forna dagar med ära burit, öfvergår lika både deras föreställningar och deras förmågor, som nu för tiden klaga öfver fattigdom», och han fortsätter: »och däröfver (mig själf inbegripen) skrifva».¹

Då man försöker sätta sig in i alla de omständigheter, som påverka dens lif som är i trångmål och som man vill hjälpa samt söker lära närmare känna honom, skall man ofta finna att åtskilligt skylles på samhällsförhållandena, där individerna själfva synas bära den hufvudsakliga skulden.

Det är så få som förstå, äfven bland dem, hvilkas utveckling bort underlätta det för dem, att »människans framtid stiger upp ur hennes forntid», som skalden säger, så att människans öde kommer ej framifrån och möter henne, utan bakifrån strömmar fram öfver hennes hufvud.

Det kan dock visserligen ej fela, att man får blicken allt mer öppen för, att mycket som är skeft och neddragande verkligen har sin grund i brister och fel i samhällsförhållanden. Med att endast konstatera detta får man likväl ej slå sig till ro. Där felet ligger i gällande lag, har man, med åtljudnad för lagen så länge den gäller, öppen rätt att fordra en bättre och att arbeta på att få *det* förändradt, som är orättfärdigt i förhållandena.

Samhället, hvad är det annat än du och jag och våra närmaste och sedan, ring utanför ring, alla andra? Hvar och en för sig kan visserligen ej göra mycket, men det finnes något som heter allmänna meningen, och den är en makt i världen och hvar och en af oss har sin del i den, och vi kunna i mer eller mindre grad verka till en förändring af den och äro och pliktiga att göra det.

Den som af feghet eller kanske af blyghet och anspråkslöshet — »man förstår så litet» eller »det betyder så litet hvad man tycker» — tiger inför det som hjärta och förstånd säga är orätt och kärlekslöst, den gör sig till medbrottsling däri.

Det är ej alls sagdt att man förstår att utreda, huru en sak som är skef skall kunna vridas rak, men det är ej därpå det beror, reagera emot den måste man, om man vill vara trogen sitt eget bättre jag. Suggestiöns makt är stor; man vet ej hvad ett ord buret af en innerlig öfvertygelse kan verka äfven på en person, som synes alldeles oberörd däraf. Af egen erfarenhet känner nog en hvar till, att uttalanden som man först ej alls fäste sig vid, långt därefter komma tillbaka för sinnet i alldeles ny belysning, då något som står i sammanhang därmed förekommer.

¹ E. G. Geijer, Fattigvårdsfrågan. 1839. — I »Samlade skrifter», band 3:1.